

มหาจุฬาลงกรณ บวรพินิจ : เพราะมีท่าน จึงมีมหาจุฬาลงกรณ ในวันนี้*

สนธิ ไชยวงศ์คต**

รวบรวมและเรียบเรียง

ต่อจากฉบับเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

๘.

นำทัศนจักร วัดพระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช***

www.konnakhon.com

๘.๑ ความรู้เรื่องที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

พระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ในตัวเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นปูชนียวัตถุสถาน โบราณที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย เพราะสร้างขึ้นในสมัยที่เมืองนครศรีธรรมราชเป็น อาณาจักรศรีวิชัยโบราณ ได้ซ่อมแปลงเสริมต่อมาหลายยุคหลายสมัย กระทั่งตกมาเป็นกรรมสิทธิ์ ของชาติไทยอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นหลักชัยของพุทธศาสนิกชนทางภาคใต้มาตลอดกาล ก่อนที่จะทราบ เรื่องของพระบรมธาตุ ขอให้ศึกษาความรู้เรื่องภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ของเมืองนครศรีธรรมราช สักเล็กน้อย

* เริ่มตีพิมพ์ในนิตยสารพุทธจักร ฉบับเดือนมกราคม ๒๕๕๔

** พุทธศาสนารบัณฑิต มจร รุ่นที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๑๔), ประธานชมรมอยู่ร้อยห้าสิบปีชีวิมีสุข.

*** วิเชียร บำรุงผล อดีตเลขาธิการ มจร ท่านแรก รวบรวมและเรียบเรียง. ประวัติวัดสำคัญโดยสังเขป. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๙), หน้า ๑๖๙-๑๗๒.

ภูมิศาสตร์ เมืองนครศรีธรรมราช หรือปัจจุบันเรียกจังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ชายทะเล ตะวันออกทางภาคใต้ของประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ จรด จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศใต้ จรด จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา

ทิศตะวันออก จรด อ่าวไทย มีแหลมตะลุมพุกยื่นเป็นลำยาวขนานกับฝั่งออกไปในทะเลเกิด เป็นอ่าว เรียกว่าอ่าวเมืองนคร

ทิศตะวันตก จรด จังหวัดกระบี่

มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๑๐,๒๒๒ ตารางกิโลเมตร

การคมนาคม มีทางไปมาติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ได้สะดวก มีรถไฟสายใต้ผ่านอำเภอฉวาง อำเภอทุ่งสง อำเภอร่อนพิบูลย์ อำเภอชะอวด และมีทางรถไฟแยกที่สถานีชุมทางเขาชุมทอง ท้องที่ อำเภอร่อนพิบูลย์ เข้าถึงอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช มีทางรถยนต์ทางหลวงแผ่นดินจากอำเภอทุ่งสง ผ่านอำเภอร่อนพิบูลย์ เข้าถึงตัวเมืองและผ่านไปยังอำเภอปากพนัง มีถนนส่วนจังหวัดแยกไปอีก หลายสาย ทางทะเลก็มีเรือไปมาติดต่อกันเป็นประจำมากสาย นอกจากนี้ก็มีทางแม่น้ำที่ใช้เรือติดต่อกับ อำเภอปากพนัง อำเภอหัวไทร อำเภอเชียรใหญ่ อำเภอชะอวด อำเภอท่าศาลา อำเภอสิชล และกิ่ง อำเภอขนอม ฉะนั้น การคมนาคมของจังหวัดนี้จึงนับว่าสะดวกพอสมควร

สภาพของพื้นที่ ภูมิภาคในจังหวัดนี้ทางทิศตะวันตกเป็นที่ราบสูงและภูเขา พื้นที่จึงค่อย ๆ ราบลาดต่ำไปทางทิศตะวันออกจนจรดฝั่งทะเล

ดินฟ้าอากาศ ปรกติจังหวัดนี้มีอากาศไม่สู้จะร้อนจัดนักเพราะมีลมทะเลโชยและมีฝนตกชุก ปีหนึ่ง ๆ มีฝนตกถึงสองหน้า

ฤดูฝน เริ่มแต่เดือนพฤษภาคมถึงกันยายน เป็นฝนมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ มักตกชุกทาง ภาคตะวันตกของจังหวัด เช่นอำเภอทุ่งสง อำเภอฉวาง และกิ่งอำเภอท่าช้าง อีกตอนหนึ่งเริ่มแต่เดือน ตุลาคม ถึง มกราคม เป็นฝนมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มักตกชุกทางภาคตะวันออกของจังหวัดโดย ทั่วไป

ฤดูร้อน เริ่มแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึง เมษายน แต่เนื่องจากจังหวัดนี้อยู่ใกล้ทะเลทั้งสองด้าน จึง ได้รับลมทะเลช่วยบรรเทาความอับอ้าวอยู่ตลอดเวลา อากาศจึงไม่ร้อนจัดนัก ส่วนฤดูหนาวในจังหวัด นี้ไม่มี

ประวัติศาสตร์ นครศรีธรรมราชเป็นนครเก่าแก่โบราณที่สุดเมืองหนึ่งทางภาคใต้ของ ประเทศไทย ปรากฏชื่อที่เรียกเมืองนี้ตามคัมภีร์มหานิทเวศว่า “ตามพริ้งคัม” จดหมายเหตุจีนเรียกว่า “ตั้งมาหลิง” พวกอินเดียตอนใต้เคยติดต่อกับชาวเมืองนี้เมื่อ ๑๔๐๐ ปีเศษมาแล้ว บางพวก ก็นอพยพหลบภัยมาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นปึกแผ่น

ตัวเมืองเดิม เล่ากันว่าตั้งอยู่ที่เขาวัง ตำบลลานสะกา พวกอินเดียนที่เข้ามาค้าขายในแหลมมลายู สุมาตรา และชวา ล้วนแต่ชำนาญในการเดินเรือทั้งสิ้น มาค้าขายแลกเปลี่ยนตามชายทะเล ที่เรียกว่า “หาดทรายแก้ว” ได้นำเอาศิลปวิทยาการและศาสนามาเผยแพร่ ต่อมาเมื่อคุ่นเคยกันตึกก็ชอบพอกันรักใคร่กัน ทำการสมรสกับพลเมืองตามริมฝั่งทะเล จึงเกิดเมืองใหม่ที่ริมทะเลขึ้นมาแทน ตำบลหาดทรายแก้วจึงกลายเป็นเมืองใหญ่ ในที่สุดก็กลายเป็นเมืองนครศรีธรรมราชนี้เอง ถ้าขุดลงไปจะพบพื้นทรายเต็มไปด้วยเปลือกหอยทะเลนานาชนิด

ข้อความในศิลาจารึกวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชว่า สมัยโบราณมีราชธานีแห่งหนึ่ง เรียกว่า “อาณาจักรศรีวิชัย” แผลอาณาจักรมีดินแดนตั้งแต่มลายูตอนเหนือลงไปถึงเกาะชวา ประมาณ พ.ศ. ๑๓๐๐ พระเจ้าแผ่นดินในราชวงศ์ไศเลนทร ผู้ครองกรุงศรีวิชัยได้ทรงแผ่อาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล มีประเทศราชตั้งอยู่บนฝั่งทั้งสองของแหลมมลายูหลายประเทศ เช่นเมืองปาหัง ตรังกานู กลันตัน ตามพรลิงค (นครศรีธรรมราช) ครหิ (ไชยา) พ.ศ. ๑๓๑๘ เจ้าผู้ครองกรุงศรีวิชัยโปรดให้สถาปนาพระพุทธวิหารขึ้น ๓ หลัง ก่ออิฐถือปูน เรียกว่า ปราสาท อาณาจักรศรีวิชัยถึงกาลอวสานลงเมื่อราว พ.ศ. ๑๘๓๖ เนื่องด้วยกษัตริย์แห่งเกาะชวากรีธาทัพมาตีเกาะสุมาตราและแหลมมลายูตอนใต้ได้ ส่วนพ่อขุนรามคำแหงมหาราชก็ถูกรุกไล่ไปจากทางเหนือ กรุงศรีวิชัยต้องรบรับขับสู้ป้องกันแผ่นดินของตนเป็นเวลานานถึง ๑๘ ปี ครั้นแล้วอาณาจักรศรีวิชัยก็แตกสลายไป

นครศรีธรรมราชมีกษัตริย์ปกครองตั้งแต่ พ.ศ. ๑๔๐๐ ตามตำนานการสร้างเมืองนครศรีธรรมราช กล่าวว่า พญาโคสีราชซึ่งครองเมืองนครบุรี ได้พระทันตธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ ต่อมาทำวอังกูตราชเจ้าเมืองขันบุรีอยากได้พระทันตธาตุจึงยกทัพมาช่วงชิงพญาโคสีราชทรงคุมทัพออกต่อสู้ ตรีสังข์พระธนกุมาร และนางเหมมาลา โอรสธิดาว่า ถ้าพระองค์พ่ายแพ้ถึงแก่ชีวิต ก็ให้นำพระทันตธาตุนี้หนีไปไว้เมืองลังกา พระองค์ทรงเสียที่เข้าศึกถึงขาดคอข้าง นางเหมมาลาและพระธนกุมารก็อัญเชิญพระทันตธาตุห่อเกล้าชฎาลงสำเภาหนีไป แต่สำเภานั้นอับปางลงกลางทาง ทั้งสององค์ที่น่องขึ้นบกได้บุกป่าฝ่าดงมาพบหาดทรายแก้วแห่งหนึ่ง จึงนำพระทันตธาตุฝังไว้ ณ ที่นั้น ต่อมามหาเถรพรหมเทพทราบว่าพระทันตธาตุเสด็จมาสู่หาดทรายแก้ว จึงมานมัสการพระทันตธาตุแล้วพบกับพระธนกุมารและนางเหมมาลา รู้ความประสงค์รับว่าจะช่วยเหลือและสั่งสองกุมารว่า ถ้ามีภัยให้ระลึกถึงท่าน สองกุมารก็เคารพแล้วลาพระมหาเถรพรหมเทพเดินทางต่อไปจนถึงเมืองตรัง ขอโดยสารสำเภานอกจากเมืองตรังไปยังลังกาทวีป ครั้นเมื่อสำเภานอกจากเมืองตรังถึงกลางทะเล เกิดอัศจรรย์สำเภาไม่แล่น นายสำเภาคิดว่าเนื่องจากสองกุมารนี้เป็นเหตุ จึงคิดจะจับสองกุมารฆ่าเสีย สองกุมารจึงรำลึกถึงพระมหาเถรพรหมเทพ ก็บังเกิดอัศจรรย์มีพญาครุฑใหญ่บินมาในอากาศ สำเภาก็แล่นไปได้อีก ที่อากาศวิปริตนั้น เพราะพญานาคพาบวิวารมานมัสการพระทันตธาตุที่อยู่ในสำเภา นั้น กุมารทั้งสองจึงนำพระทันตธาตุไปยังลังกาทวีปได้

ต่อมามีเจ้าเมืองเมืองหนึ่งชื่อพระยาศรีธรรมมาโคกราช มเหสีชื่อนางสังคเทวี มีโอรสสององค์ ชื่อเอตราช กับ เสนราช อยู่มาเกิดโรคระบาดผู้คนล้มตายมาก พระยาศรีธรรมมาโคกราชจึงพา พระญาติวงศ์ลงสำเภานี้ใช้มาถึงหาดทรายแก้ว แล้วพร้อมใจกันสร้างเมืองให้ ชื่อว่า “ศรีธรรมราชมหานคร”

พระยาศรีธรรมมาโคกราชทรงสร้างพระอารามและพระเจดีย์มหาธาตุไว้ แต่ยังหาพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไม่ได้ จึงเอาทองคำทำลูกฟักแขวนเข้าที่คอม้า ประกาศไปทั่วเมืองว่า ถ้าใครรู้ว่า พระธาตุอยู่ที่ไหนจะได้รางวัลทองคำนั้น มีชายแก่คนหนึ่งอายุ ๑๒๐ ปี รับอาสาไปชี้ที่ฝังพระบรมสารีริกธาตุได้

เมืองนครศรีธรรมราช เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ไทย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึง สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งในทางศาสนา การสงครามและศิลปวิทยาการ เจ้าเมืองนคร ฯ ทุกองค์ได้ เคยช่วยเหลือราชกิจรับสนองพระเดชพระคุณมาเป็นอย่างดี

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองใหญ่และเคยมีอำนาจมาก เคยปกครองเมืองขึ้นสิบสองนักษัตรมาแล้ว โดยใช้รูปสัตว์ประจำปีเป็นตราของเมืองขึ้นนั้น คือ

๑. เมืองสายบุรี ใช้ตราหนู (ชวด)
๒. เมืองปัตตานี ใช้ตราวัว (ฉลู)
๓. เมืองกะลันตันใช้ตราเสือ (ขาล)
๔. เมืองปาหัง ใช้ตรากระทาย (เถาะ)
๕. เมืองไทรบุรี ใช้ตรางูใหญ่ (มะโรง)
๖. เมืองพัทลุง ใช้ตรางูเล็ก (มะเส็ง)
๗. เมืองตรัง ใช้ตราม้า (มะเมีย)
๘. เมืองชุมพร ใช้ตราแพะ (มะแม)
๙. เมืองบันทายสมอ ใช้ตราลิง (วอก)
๑๐. เมืองสงขลา ใช้ตราไก่ (ระกา)
๑๑. เมืองตะกั่วป่า ใช้ตราสุนัข (จอ)
๑๒. เมืองกระ (บุรี) ใช้ตราหมู (กุน)

สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมืองนครศรีธรรมราชได้รวมอยู่ในราชอาณาจักรสุโขทัย ทำนอง เป็นเมืองพระยามหานคร อันนับเป็นบ้านพี่เมืองน้องที่สนิทสนม เป็นแหล่งกลางของศาสนาพุทธ แบบลังกาวงศ์ และศาสนาพราหมณ์ มีเทวสถานและปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ มีพระบรมธาตุเป็น ศรีบ้านศรีเมือง ศิลปจารึกที่ขุดพบในจังหวัดนี้ ก็เก่าแก่มากกว่าที่อื่นในดินแดนแหลมทอง ทั้งภาษา และความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ เมืองนครฯ จึงเป็นแม่พิมพ์ในทางพุทธศาสนา จนชื่อว่าเมือง นคร ฯ เป็น “เมืองพระ” พ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัยก็ยังได้อัญเชิญพระพุทธรูปศิंहัง

และอัญเชิญพระเถระจากเมืองนี้ ไปช่วยเหลือปรับปรุงพระพุทธศาสนาในกรุงสุโขทัยจนปรากฏในศิลาจารึกของพระองค์ตอนหนึ่งว่า

“พ่อขุนรามคำแหง กระทำโอยทานแก่มหาเถรสังฆราช ประชาญ์เรียนจบปิฎกไตรหลวงกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกตนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา”

เมืองนคร ฯ รักษาเกียรติประวัติเป็น “เมืองพระ” ตลอดมาทุกยุคทุกสมัยเป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะเมืองนคร ฯ เป็นเสมือน “เมืองลับแล” ของไทยทางภาคใต้ไม่เคยปรากฏว่าแตกยับเยินเพราะศึกสงครามเลย คลื่นแห่งพระศาสนาที่แผ่ซ่านมาจากอินเดีย จากลังกาเป็นระลอก ๆ แต่ปางบรรพ์ได้เข้ามาาร่วมเป็นจุดเดียวกันอยู่ที่เมืองนครนี้ทั้งสิ้น เมืองนคร ฯ จึงเป็นเมืองศูนย์กลางแห่งศิลปะและวัฒนธรรมทางศาสนาหลายอย่างหลายประการ มาแต่โบราณ จะเห็นได้เช่นพระราชพิธีทางศาสนาพราหมณ์หลายอย่าง อาทิ พระราชพิธีตรีรัมปวาย ที่ประกอบอยู่ในราชสำนักไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาที่มีต้นตำรับแพร่ไปจากเมืองนคร ฯ นานมาแล้ว แม้พระราชพิธีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหลายประการก็ได้ฉบับไปจากเมืองนคร ฯ เช่น พระราชพิธีสวดภาณยักษ์ (อาภูวานาภูยิสสูตร) และยิงปืนอาภูวานาในวันตรุษ (สิ้นเดือน ๔) เป็นต้น

ในคราวที่ชาติอับจนเพราะถูกข้าศึกทำลายพระศาสนาจนไม่มีขึ้นดี ไทยก็ยังได้หลักพระศาสนาจากเมืองนคร ฯ ช่วยกู้ โดยไม่ต้องบากหน้าไปพึ่งต่างแดนเช่นเขาอื่น พระพุทธศาสนาของไทยไม่ถึงขาดศูนย์ ในคราววิบัติก็เพราะมีเมืองนคร ฯ ช่วยรักษาไว้ได้ พึงเห็นเช่นเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ไทยต้องเสียกรุงศรีอยุธยาแก่ข้าศึก พม่าได้เผาผลาญบ้านเมือง ทำลายวัดวาอาราม พระพุทธรูป พระสถูปเจดีย์ ตลอดจนพระไตรปิฎก และคัมภีร์พระพุทธศาสนาเสียปนยับเยิน เพื่อให้ไทยพินาศล่มจมจนตั้งไม่ติดอีกต่อไป แต่กรุงศรีอยุธยายังไม่สิ้นคนดี อาศัยบุญบารมีของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงจัดการบ้านเมืองพอเข้าสู่รูปแล้ว ทรงพบว่าพระไตรปิฎกของไทยในเมืองนคร ฯ ยังมีอยู่ครบบริบูรณ์ไม่เสียหายเหมือนในที่อื่น จึงโปรด ฯ ให้อัญเชิญฉบับไปให้ราชบัณฑิตจากรัดลอกเป็นฉบับหลวงสำหรับพระนคร นี้ก็นับว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีเกียรติประวัติทางพระศาสนาอีกประการหนึ่ง

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมืองนครศรีธรรมราชก็ยังมีฐานะเป็นเมืองพระยามหานครอยู่ในสมัยพระรามาศวร โปรด ฯ ให้กวาดต้อนครอบครัวลานนาไทยลงมาไว้ที่เมืองนคร ฯ ถึงสองครั้ง ภาษาไทยใต้ในจังหวัดนครศรีธรรมราช กับภาษาไทยเหนือ จึงมีคล้ายคลึงกันมากมายหลายคำ ในคราวเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่สอง เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ เกิดการจลาจลทั่วทั้งประเทศ พระปลัดผู้รั้งเมืองนครศรีธรรมราชได้ตั้งตัวขึ้นเป็นเจ้าก๊กหนึ่งด้วย แต่ถูกพระเจ้ากรุงธนบุรียกมาปราบปรามได้ ให้นำตัวไปไว้ที่กรุงธนบุรี ภายหลังเจ้านคร ฯ ทำความดีความชอบโปรดไว้วางพระทัยอีก ให้กลับไปครองเมืองนครศรีธรรมราชตามเดิม พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงได้ธิดาของเจ้าเมืองนคร ฯ เป็นพระชายา ทำให่วงศ์ของเมืองนคร ฯ กับราชวงศ์ธนบุรีใกล้ชิดสนิทสนมขึ้นอีก ใน พ.ศ. ๒๓๑๙ พระปลัดเจ้าเมืองนคร ฯ ผู้นี้ได้รับพระสุพรรณบัฏแต่งตั้งให้มีเกียรติยศเสมอเจ้าต่างกรม

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรด ฯ ให้ลดบรรดาศักดิ์เจ้าเมืองนคร ฯ เป็นเพียงเจ้าพระยาครองเมืองหัวเมืองเอก ต่อมารัฐบาลจัดตั้งอุปราชประจำภาคขึ้นทุกภาค พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ โปรด ฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร ดำรงตำแหน่งอุปราชปักข์ใต้ ปกครองหัวเมืองทางใต้ ตั้งแต่ชุมพรลงไปกับจัดตั้งกองทหารรักษาวังขึ้นที่ “สวนราชฤดี” (คือที่กองพันทหารราบที่ ๕ ตั้งอยู่เดี๋ยวนี้) แต่ยังคงตั้งที่ทำการมณฑลที่จังหวัดสงขลา สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร ทรงดำรงตำแหน่งอุปราชอยู่ ๑๐ ปี พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรด ฯ ให้ยุบตำแหน่งนี้เสียใน พ.ศ. ๒๔๖๙ และยุบกองทหารรักษาวังที่นครศรีธรรมราชเสียด้วย เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ทางกาให้ยุบมณฑล คงมีแต่จังหวัด นครศรีธรรมราชก็มีฐานะเป็นจังหวัดใหญ่จังหวัดหนึ่งของปักข์ใต้

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองริมทะเล เต็มไปด้วยความงามตามธรรมชาติ และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีข้าว แร่ ผลไม้ และสัตว์น้ำทะเลอุดมสมบูรณ์ ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันนี้ เมืองนครศรีธรรมราชไม่เคยขาดแคลนอาหาร เมืองนคร ฯ เต็มไปด้วยสันติ ประชาชนอยู่ได้ด้วยความสุขจากธรรมชาติ และยึดมั่นในหลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำจิตใจให้เลื่อมใสศรัทธาและบริสุทธิ์อยู่ตลอดเวลา สมกับชื่อเมืองที่แปลว่า “นครแห่งราชาผู้ทรงธรรม เป็นสิริมงคลแก่เมือง”

<http://www.oknation.net/blog/finaldestination/2011/05/29/entry-1>

๘.๒ ความรู้เรื่องพระบรมธาตุเจดีย์

พระมหาธาตุเจดีย์ หรือที่ชาวนคร ฯ เรียกว่า พระบรมธาตุ เป็นที่สักการะของชาวพุทธศาสนาทั่วไป ตามตำนานพระบรมธาตุฉบับเมืองนคร ฯ กล่าวว่า ในวันที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระพุทธเจ้าท่าน ๓ ป่าหมาก มีเจ้าผู้ครองนครองค์หนึ่งชื่อว่า ท้าวโคสีหราช ให้พระมหาเกษมซึ่งสำเร็จพระอรหันต์ และเป็นพระประยูรญาติของพระองค์ กำบังตนเข้าไปอัญเชิญพระทันตธาตุของพระพุทธเจ้ามา เพื่อจะไว้สักการบูชา ต่อมาพระทันตธาตุได้ตกไปอยู่ในที่ต่าง ๆ หลายแห่ง เช่น ที่ลังกาเป็นต้น ในที่สุดได้นำมาบรรจุไว้ที่พระเจดีย์บรมธาตุเมืองนคร ฯ เดิมทรงศรีวิชัย สมัยต่อมาพระยาศรีธรรมมาโคศกราช เป็นผู้สร้างดัดแปลงใหม่ เป็นเจดีย์แบบลังกา ดังปรากฏเห็นอยู่ทุกวันนี้

ลักษณะองค์พระบรมธาตุ เป็นรูปประฆังหรือทรงโอคว่ำฐานของพระบรมธาตุเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านละ ๑๕ วา ๓ นิ้ว มีหัวข่างยื่นออกมาจากผนังฐาน ๒๒ หัว หัวข่างนี้เล่ากันว่า

มาว่า คือ หัวซื่อนั้นเอง รอบฐานของพระบรมมหาธาตุ เรียกว่า วิหารทัชเกษตรหรือเรียกกันว่า ด้าน
ตีนธาตุ ยาวเท่ากันทั้ง ๔ ด้าน ด้านละ ๑๘ วา ๑ ศอก ๑๕ นิ้ว มีพระพุทธรูปยืนและนั่งทั้ง ๔ ทิศ
ทิศเหนือยืน ๑๔ องค์ นั่ง ๙ องค์ ทิศใต้ยืน ๑๒ องค์ นั่ง ๙ องค์ ทิศตะวันออกยืน ๑๒ องค์ นั่ง ๙
องค์ ทิศตะวันตกยืน ๑๔ องค์ นั่ง ๑๐ องค์

ทางด้านเหนือองค์พระมหาธาตุติดกับองค์เจดีย์ มีวิหารเรียกว่า วิหารพระมหาภิเนษกรมณ
หรือวิหารพระทรงม้า มีบันไดทอดลงมาจากกำแพงแก้ว ๒๒ ชั้น ตรงระหว่างห้องกลาง มีหลังคาพิศ
เดียวกับพระวิหารเขียน แต่มีผนังกั้นกลาง กว้าง ๕ วา ๑๐ นิ้ว ยาว ๑๕ วา ๓ ศอก ๘ นิ้ว สูง ๗ วา

วิหารพระมหาภิเนษกรมณนี้ ตามตำนานกล่าวว่านายพลติกับนายพลมัย เศรษฐีชาวลังกาเป็น
ผู้สร้าง เหตุที่มาสร้างเพราะพระเจ้ากรุงลังกาให้มาช่วยเหลือในการก่อสร้างพระมหาธาตุ แต่มาไม่ทัน
เมื่อเศรษฐีทั้งสองมาถึงพระเจดีย์บรมธาตุสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ครั้งนั้นเศรษฐีมีบุตรชายสองคน
ชื่อ เจ้ามดกับเจ้าหมู สองคนพี่น้องเกิดวิวาทถึงกับฆ่ากันตายทั้งคู่ เพราะเรื่องชนไก่ ฝ่ายบิดาเสียใจ
อาลัยลูก จึงได้เอาอัฐิของคนทั้งสองมาตำเคล้ากับปูนปั้นเป็นรูปประวัติตอนพระสิทธารถหนีนางพิมพา
ออกบวช ทางผนังด้านขวาของบันไดนอกเป็นอัฐิของเจ้าหมู คือมีรูปของนางพิมพา กำลังกษพระราหุล
ให้สวายนมอยู่ในห้องบรรทม ตอนล่างเป็นรูปของพวกสนมชาววัง ถัดออกมาเป็นรูปองค์พระสิทธารถ
กำลังทรงพระดำเนิน เพื่อจะเสด็จหนีไปทรงผนวช แล้วถึงรูปตอนทรงม้า มีพระพรหมกางฉัตรให้ มี
เทวดาตามขบวน และรองรับเท้าม้าปิดปากม้าเพื่อป้องกันไม่ให้มีเสียงม้าที่ทรงดั่งและร้อง ส่วน
นายฉันทะเกาะยึดหางม้า ตอนสุดปั้นเป็นรูปพระยามารเข้าขัดขวาง ทางด้านซ้ายเป็นอัฐิของเจ้ามด
ก็ทำอย่างนี้เหมือนกัน แต่ผิดแปลกไปเล็กน้อย ตรงเชิงบันไดแรกขึ้นมีรูปยักษ์ยืนถือกระบองอยู่สองตน
ทั้งซ้ายขวา เรียกว่า ท้าวภูเวรเทพราช หรือท้าวภูเวรนุราชกับท้าวทศรราช นาค ๗ หัว ๗ หาง รูป
สัตว์พยนต์ ตอนบนมีรูปท้าววิรุฬหก วิรุฬักษ์ **ท้าวทศคาม รามเทพ*** รูปพระหลักเมือง ทรงเมือง และ
มีพระพุทธรูปจำลองติดอยู่กับฝาผนัง ๑ รูป

ขนาดองค์พระบรมธาตุเจดีย์ วัดตั้งแต่พื้นดินถึงยอดสูงสุด ๓๘ วา ๒ ศอก แต่ถ้าวัดเป็น
ตอน ๆ มีดังนี้

ตั้งแต่พื้นดินถึงกำแพงแก้วสูง ๒ วา ๒ ศอก ตั้งแต่ปากระฆังถึงคอรระฆัง ๘ วา ๑ ศอก ตั้งแต่
คอรระฆังถึงหลังเหม ๔ วา ๒ ศอก ตั้งแต่ปล้องโฉนขึ้นไปถึงบัวคว่ำบัวหงาย ๑๕ วา ตั้งแต่บัวคว่ำ
หงายถึงประทุมโกษ ๔ วา ๒ ศอก ตั้งแต่ประทุมโกษถึงกรงแก้ว ๑ วา ๒ ศอก ตั้งแต่กรงแก้วถึงสุด
ยอด ๓ ศอก และที่บนยอดสุดนั้น มีหม้อทองคำทำเป็นคันทรงห้อยใบโพทอง มีดอกไม้ไหวทำด้วย
กระดุมเพชร ๔ ทิศ ๔ ดอก ปักไว้ในหม้อนั้น ใต้หม้อทองคำมีกำไลหยกรองรับอยู่อันหนึ่ง ใต้กรงแก้ว

* คือ “ท้าวจตุคามรามเทพ” ซึ่งโด่งดังมากในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๓ มีการสร้างไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ รุ่น กล่าวกันว่ามี
จำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนพลเมืองของประเทศไทย คือ ประมาณ ๖๕ ล้านองค์ จากราคาองค์ละหลายพันบาท ลดลง
เรื่อย ๆ จนกระทั่งแจกฟรี และนำไปทิ้งหลายแสนองค์ในที่สุด (ผู้เขียน).

ทำเป็นพานสัมฤทธิ์รูปเกลี้ยง ๆ มีกลีบยื่นออกไปข้าง ๆ ทั้ง ๔ ทิศ ๔ กลีบ กลางพานทะเลดัดให้ผาย
ออกตามขอบพาน ๔ อัน แล้วรวบปลายเป็นกระพุ่มบัว เรียกกันว่ากรงแก้ว

ซึ่งกรงข้าง ๆ สีที่นั่นสวมลูกแก้วโตเท่าผลหมากสุกสีละ ๑๖ ลูก รวม ๔ สี ๖๔ ลูก อีกสีหนึ่งเป็น
แกนกลางสวมดวงแก้ว ๙ ลูก ซึ่งหมายถึงมรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑

ในพานสัมฤทธิ์นี้มีแก้วผลึกต่างสีอีกหลายดวง ถักด้วยลวดทองคำผูกติดไว้กับแกนกลาง (ใน
จำนวนดวงแก้วหลายสีนี้ ตามตำนานกล่าวว่า มีดวงแก้วดวงหนึ่งซึ่งพญานาคเอามาไว้ที่ปางไม้ พราณ
สุรีไปพบแล้วนำไปถวายพระยาศรีธรรมมาโคกราช เพื่อถวายเป็นพุทธรูปบูชา)

ระหว่างช่องซี่กรง ๔ ช่องนั้น มีตะกรุดและลูกประคำศิวาร้อยด้วยลวดทองคำผูกเป็นตาข่าย
กันรอบ ถัดลงมาจากกรงแก้ว มีนาฬิกาเรือนทอง แหวนต่างหูทองคำผูกด้วยลวดทองคำตรึงติดอยู่
เป็นอันมาก

ตั้งแต่บัวคว่ำบัวหงายขึ้นไปถึงประทุมโกษา หุ้มด้วยทองคำหนาขนาดใบตาล ยาว ๔ วา ๒ ศอก
รวมน้ำหนักทองคำประมาณ ๒๑๖ กิโลกรัม ถัดลงมาถึงหน้ากระดานป้องกันไฟไหม้พระมหาเศวตฉัตร
เขียนเป็นทักษิณาวรรตประนมมือทั้งแปดทิศแปดองค์ มีนามดังนี้

๑. พระอัญญาโกณฑัญญเถระ ๒. พระมหากัสสปเถระ ๓. พระสารีบุตรเถระ ๔. พระอุบาลี
เถระ ๕. พระอานนทเถระ ๖. พระควัมปติเถระ ๗. พระโมคคัลลานเถระ ๘. พระราหุลเถระ

ถัดลงมาถึงพื้นกำแพงแก้ว กว้างยาวเท่ากันทั้ง ๔ ด้าน ด้านละ ๑๒ วา ๒ ศอก บนกำแพงแก้ว
มีใบเสมาและรั้วเหล็กล้อมรอบ มีฉัตรพัดโบกกระดิ่งทำเป็นรูปประขังห้อยใบโพ เวลาต้องลมแกว่งไป
กระทบกันมีเสียงดังวังเวงอยู่เสมอ ปรากฏว่าสิ่งเหล่านี้ นายบุญศักดิ์อยู่บ้านอำเภอปากพนัง จังหวัด
นี้ พร้อมด้วยญาติพวกพ้องสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ และมีพระเจดีย์อยู่ที่มุมกำแพงแก้วด้วย

ภายในองค์พระมหาธาตุนี้ ปรากฏตามตำนานว่า มีสระกว้างยาวด้านละ ๘ วา ลึก ๘ วา
รองด้วยศิลาแผ่นใหญ่ ข้าง ๆ ผูกด้วยปูนเพชรทั้ง ๔ ด้าน ในสระนั้นทำเป็นสระเล็กขึ้นอีกสระหนึ่ง
หล่อด้วยปูนเพชร กว้าง ๒ วา ลึก ๒ วา ใส่ น้ำพิชนาคมีแม่ขันทองคำใส่ผอบทองคำบรรจุพระทันต
ธาตุลอยอยู่ในสระนั้น กับมีทองคำ ๔ ต่อม ต่อมหนึ่งหนัก ๓๘ คนหาม ตั้งอยู่สี่มุมสระนั้นด้วย

องค์พระมหาธาตุเจดีย์นี้ จัดให้มีงานสมโภชปีละ ๒ ครั้ง คือในวันมาฆบูชา กลางเดือน ๓
ครั้งหนึ่ง กับวันวิสาขบูชา กลางเดือน ๖ อีกครั้งหนึ่ง เดือน ๖ มีงานประจำปีอย่างมโหฬาร ๕ วัน
๕ คืน มีประชาชนในปักษ์ใต้ตลอดจนเมืองไทรบุรีและรัฐเกดาร์ พากันมานมัสการอย่างคับคั่งทุกปี

ท่านได้ชมองค์พระบรมธาตุมารอบ ๆ แล้ว ก่อนจะไปชมที่อื่น ขอให้กราบนมัสการด้วยใจ
บริสุทธิ์ด้วยจะได้เป็นบุญแก่ตน

๘.๓ ชมบริเวณพระบรมธาตุ

ภายในบริเวณรอบ ๆ องค์พระบรมธาตุ มีโบราณสถาน ตั้งอยู่ดังนี้

๑. พระวิหารหลวง สร้างสมัยสุโขทัยคู่กับพระเจดีย์บรมธาตุ ต่อมาได้ชำรุดทรุดโทรม จึงได้

ซ่อมแซมกันตลอดมา ปัจจุบันนี้ใช้เป็นพระอุโบสถ เพราะผูกพัทธสีมาไว้เดิม แต่ยังคงเรียกพระวิหารหลวงอยู่ สมัยโบราณใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีอาถรรพณ์วิญญู และพระราชพิธีศรีสัจปานกาล

๒. พระวิหารมหาภิเนษกรมณ ชาวเมืองเรียกกันว่า “วิหารพระม้า” อยู่ติดกับองค์พระบรมธาตุเจดีย์ทางด้านเหนือ ภายในพระวิหารมีรูปปั้นพระพุทธรูปประวัติตอนมหาภิเนษกรมณ รูปปั้นติดกับผนังด้านนอก อยู่ตรงข้ามบันไดที่จะขึ้นไปบนลานพระบรมธาตุ ยังคงเรียกร้อยดี ด้านซ้ายบันไดมีพระพุทธรูปซึ่งคงติดอยู่กับผนัง และทางขวามีรูปเทพดาประจำเมือง เป็นรูปยักษ์ รูปครุฑ และรูปหัวพญานาค ดังกล่าวไว้ในตอนต้น

๓. วิหารเขียน ปัจจุบันนี้ดัดแปลงทำเป็นพิพิธภัณฑสถาน เนื่องจากประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรูปได้บริจาคทรัพย์เงินไว้เป็นสมบัติของพระบรมธาตุเจดีย์มากมาย เช่น ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง แหวน ต่างหู สร้อยมือ สร้อยคอ เงินเหรียญ พระพุทธรูปเงิน ทองคำ ฯลฯ ได้เก็บของเหล่านี้ไว้ในวิหารเขียน เมื่อมีของมากขึ้นจึงขยายไปเก็บไว้ที่วิหารสามจอม และวิหารโพธิลังกา ซึ่งขยายเป็นเขตพิพิธภัณฑสถานด้วย

๔. วิหารธรรมศาลา มีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ประดิษฐานเรียงรายโดยรอบและมีพระนอนองค์ใหญ่ปางปรินิพพาน ปัจจุบันใช้เป็นที่ตั้งห้องสมุดชั่วคราว

๕. วิหารสามจอม ใช้เป็นที่เก็บของพิพิธภัณฑด้วย มีรูปพระยาศรีธรรมมาโศกราช ก่อด้วยอิฐถือปูน

๖. วิหารคด และทับเกษตร มีพระเรียงรายไปรอบ ๆ พระบรมธาตุเจดีย์ สมัยโบราณใช้เป็นที่พระสงฆ์แสดงธรรมเทศนา และฆราวาสสวดหนังสือให้อุบาสกอุบาสิกาฟังในวันพระแปดค่ำประจำเป็นธรรมเนียม

๗. หอสมุดนครศรีธรรมราช เป็นสาขาหอสมุดแห่งชาติ ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ เอาวิหารสามจอมในบริเวณพระบรมธาตุเป็นที่ตั้ง ต่อมาหนังสือมากขึ้นจึงได้ขยายออกไปตั้งที่วิหารธรรมศาลา

ท่านได้ชมบริเวณพระบรมธาตุ ได้รู้เห็นสิ่งสำคัญเพียงเท่านี้ก็มั่นใจว่าพอแก่การทัศนศึกษาโดยสมควร ท่านคงรู้สึกภูมิใจว่าชาติไทยเรามีสมบัติอันล้ำค่าเป็นมรดกของชาติ ควรจะทะนุถนอมไว้ให้ทรงคุณค่าอ่อนน้อมน้อมสืบทอดไป ก่อนกลับออกจากบริเวณพระบรมธาตุ ขอให้ท่านหันหน้าไปทางองค์พระเจดีย์มหาธาตุ แล้วสงบจิตใจประนมมือไหว้อีกครั้งหนึ่ง ขอให้ตั้งใจอธิษฐานในทำนองว่า

สาธุสัจจกมบรมธาตุ

จงทรงศาสนายู่อย่างรัฐสุญ

ข้า ๆ ทำบุญคุณพระช่วยอนุกุล

ให้เพิ่มพูนสมประโยชน์โพธิญาณ ๆ

สวัสดี.

(โปรดอ่านต่อฉบับหน้า)